

Metodyka pracy w świetlicach socjoterapeutycznych¹

Methodology of work in a sociotherapeutic day room

Streszczenie: W artykule przedstawiono istotę socjoterapii, metody i techniki socjoterapeutyczne, strukturę oraz formy organizacji świetlic socjoterapeutycznych.

Słowa kluczowe: *metodyka, praca, świetlica socjoterapeutyczna, zmiany w zachowaniu dzieci, zajęcia socjoterapeutyczne*

Abstract: The article presents the essence of sociotherapy, sociotherapeutic methods and techniques, structure and forms of sociotherapeutic club organization.

Keywords: *methodology, work, sociotherapeutic day room, change in children's behavior, sociotherapeutic classes*

Pomoc społeczna to szeroka dziedzina, której głównym celem jest wspieranie osób będących w trudnej sytuacji rodzinnej. Realizacja tego celu wymagała utworzenia specjalnych placówek zajmujących się wspieraniem różnorodnych grup społecznych. Jedną z nich jest świetlica socjoterapeutyczna. Podstawowym celem tej placówki jest sprawowanie opieki nad dziećmi, jak również praca terapeutyczna wspierająca rozwój dzieci pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych.

Artykuł powstał w oparciu o analizę materiałów źródłowych oraz analizę studium przypadku trojga dzieci, uczestników świetlicy socjoterapeutycznej.

¹ Artykuł powstał w oparciu o niepublikowaną dotąd autorską pracę magisterską, Piotrowska B., „Metodyka pracy w świetlicach socjoterapeutycznych”, UPH, Siedlce 2017.

Istota socjoterapii

Socjoterapia jest terminem, który z dużą intensywnością zaczął się wyłaniać w Polsce w zakresie działań psycho- oraz socjoprofilaktycznych w latach osiemdziesiątych, a także dziewięćdziesiątych minionego wieku. Właśnie od tego czasu określenie socjoterapia jest zdecydowanie częściej stosowane w sferze pedagogicznej niż medycznej. Przyczyniło się to do zmniejszenia zakresu oddziaływania socjoterapeutycznego w stosunku do grup wiekowych. Od chwili, kiedy w Polsce rozwija się pomoc psychologiczna w oświacie, socjoterapię zredefiniowano jako proces adresowany przede wszystkim do dzieci oraz młodzieży pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych wychowawczo. Prekursorami socjoterapii w oświacie są pedagodzy wraz z psychologami, pracujący nad samorealizacją oraz poprawą umiejętności interpersonalnych w kontekście psychologii humanistycznej.

Szerokie rozumienie socjoterapii, będącej formą pomocy, związane jest z pokazaniem, iż przeprowadzana jest ona w społeczności w celu dostarczania właściwych bodźców poprawiających funkcjonowanie, głównie w zakresie relacji interpersonalnych. Praca socjoterapeutyczna stwarza warunki niezbędne do rozwoju kompetencji społecznych, a także osobistych, które z pewnością będą lepsze od tych, w jakich do tej pory funkcjonowała osoba biorąca udział w socjoterapii.

Socjoterapia w tym sensie wspomaga rozwój, szczególnie społeczny i koryguje braki w tym zakresie, co dzieje się w specyficznych warunkach społecznych. Jak sugeruje analiza różnych definicji socjoterapii, (...) wspólnym elementem tych definicji jest akcentowanie roli zorganizowanego środowiska (grupy) i relacji społecznych. Środowisko socjoterapeutyczne, (...) miałyby pełnić funkcję leczącą (być czynnikiem leczącym, powodować zmianę terapeutyczną), ale również wspomagać rozwój [Jankowiak B., Soroko E., 2013, s. 35].

To, że relacje społeczne mają wpływ na kształtowanie człowieka, wynika z tezy mówiącej, iż poziomy funkcjonowania człowieka są od siebie współzależne i wzajemnie wpływają na swój kształt. Zmiana obecna w socjoterapii w obszarze osoba – otoczenie ma wpływ na zmiany osobowościowe, a także na zmiany zachowania.

Właściwe organizowanie środowiska społecznego jest podstawą dla rozwoju danej osoby, u której korekta zaburzeń może zajść w bardziej kontrolowany sposób.

Obierając punkt widzenia pomocy psychologicznej, gdzie jako główny warunek poprawy przyjmuje się motywację pacjenta, a także jego skłonność do przyjęcia pomocy, w dziedzinie socjoterapii wpływ czynników intrapsychicznych zdaje się być mniejszy na rzecz stwarzania właściwego środowiska społecznego. Definicja zawarta w *Słowniku psychologii* przedstawia socjoterapię jako *termin zbiorczy na określenie każdej formy terapii, w której nacisk kładzie się w większym stopniu na czynniki społeczno-środowiskowe i interpersonalne niż na czynniki intrapsychiczne* [Reber A.S., Reber E.S., 2000, s. 686]. Pomimo tego, iż czynniki społeczno-środowiskowe są ważniejsze, to w oddziaływaniu socjoterapeutycznym bardzo istotną rolę odgrywa urzeczywistnianie celów terapeutycznych, a także rozwojowych, co ma miejsce właśnie w środowisku socjoterapeutycznym.

Miejsce socjoterapii w zamierzeniu leczenia ma charakter wieloraki: może chodzić o zwiększanie umiejętności społecznych danej osoby, ewentualnie o modyfikowanie układów otaczających osobę bądź też o zastępowanie niewłaściwych układów społecznych w formie czasowej lub ciągłej.

Przedrostek „socjo-” posiada trzy znaczenia:

1. określa terapię relacji społecznych danej osoby – poprawę społecznego funkcjonowania,
2. określa terapię społeczną poprzez uczestniczenie w grupie bądź też społeczności,
3. opisuje terapię społeczności za pomocą oddziaływania na formację społeczną, która wpłynie wtórnie na osobę.

Oddziaływania socjoterapeutyczne prowadzone są również w zakresie pomocy psychologicznej w oświacie, a także w najróżniejszych placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Socjoterapia w oświacie jest metodą współpracy z dziećmi oraz młodzieżą pochodzącymi z dysfunkcyjnych środowisk. Jest to charakterystyczny rodzaj terapii grupowej zachowań dzieci oraz młodzieży, której celem jest zbudowanie warunków odpowiednich do przejścia procesu korekcji własnego postępowania:

- 1) *przebudowa negatywnych sądów poznawczych o sobie i innych;*
- 2) *przeżycie emocjonalnie korektywnego doświadczenia, będącego alternatywą dla wcześniej przeżytych urazów;*
- 3) *wypróbowanie nowych efektywnych wzorców zachowania* [Jankowiak B., Soroko E., 2013, s. 39-40.].

Metody i techniki socjoterapeutyczne

Twórcy definicji socjoterapii kładą nacisk na różnorodne punkty pracy psychokorekcyjnej oraz psychoedukacyjnej, głównie z dziećmi, a także młodzieżą.

Wielorakość technik oddziaływania psychokorekcyjnego stosowanych w socjoterapii wskazuje na inspirowanie do zajęć różnymi metodami terapeutycznymi. Da się w nich zauważyć pewne aspekty terapii Gestalt Janova, nurtów terapii humanistycznej i poznawczej. Odpowiedni dobór techniki zależy od odbiorcy, do którego jest zaadresowana, z uwagi na fakt, iż dzieci oraz młodzież to grupa, która jest wyjątkowo zróżnicowana. Dzieci od prowadzącego wymagają elastyczności, gdyż są bardzo zniecierpliwione, a dodatkowo szybko zaczynają się nudzić. Przede wszystkim potrzebują empatii, autentyczności, otwartości, współdziałania, czy też twórczego podejścia do rozmowy.

Kiedy osoba dorosła zaczyna zabawę z dzieckiem, ono bardzo łatwo się identyfikuje, natomiast dorosły ma znacznie większe pole do kreowania zachowań. Twórcze podejście daje dużą swobodę działania wraz z autentycznym przeżywaniem emocji. Socjoterapia pozwala nieść skuteczną pomoc z opcją pomieszczenia wielu metod i technik zależnie od potrzeb danego dziecka.

Metody socjoterapeutyczne

- Terapia zabawą – wypełnia funkcje diagnostyczne, ponieważ dostarcza wielu informacji o formach kontaktu z innymi osobami, przyjmowania ról w danej grupie, czy też znoszenia porażek. W życiu każdej osoby zabawa ma ogromne znaczenie. Do 2. roku życia jest manipulacyjna i sensoryczna, natomiast od ukończenia drugiego roku budzi się forma zabawy w udawanie. Zabawa pełni funkcje terapeutyczne, które są określane jako oczyszczające. Zapewnia spokojne wyrażanie powstrzymywanych przez dziecko emocji. Podczas zabawy można obserwować proces zdrowienia emocjonalnego dziecka. Podczas pracy terapeutycznej zmniejszenie napięcia ciała dziecka powinno być punktem wyjścia do właściwej zabawy. Należy jednocześnie mieć na uwadze to, aby nie naruszać granic wyznaczanych przez dziecko. Zabawa jest podstawową formą przy pracy socjoterapeutycznej [Jankowiak B., Soroko E., 2013, s. 23].
- Terapia Gestalt – rozbudowana metoda terapeutyczna, której elementy odnajduje się w procesie socjoterapeutycznym. Słowo *Gestalt* oznacza kształt, postać. Łączy się z teorią, że całość to zupełnie coś innego niż suma części.

Obejmuje próby zwiększania świadomości swojego „ja” podczas wykorzystania dotychczasowych doświadczeń emocjonalnych. Metoda ta może mieć wyjątkowe zastosowanie podczas pracy ze starszą młodzieżą, u której potrzeba doceniania przez grupę jest większa [<http://www.szkolnictwo.pl>, dostęp: 5.03.2018].

- Trening interpersonalny – jest to obszerna metoda, posiadająca bogatą obudowę metodologiczną. Skierowana jest przede wszystkim do osób, które mieszczą się w pewnej normie psychicznej. Bardzo istotne jest, aby uczestnicy dobrze rozumieli polecenia, a także potrafili się odnaleźć w zadaniach. Grupa powinna składać się z 8-15 osób. Ćwiczenia muszą być wcześniej odpowiednio zaplanowane, tak aby w jednakowym stopniu zaangażować wszystkich uczestników prowadzonych zajęć [<http://www.szkolnictwo.pl>, dostęp: 5.03.2018].
- Psychodrama dziecięca i drama – opierają się na kontakcie słownym, aczkolwiek ich istotą jest przedstawienie konkretnej sytuacji w warunkach symulacyjnych. Uczestnicy korzystający z dramy używają języka symbolicznego w celu uzyskania dostępu do fikcyjnego świata. Drama przywołuje wydarzenia, które miały miejsce w przeszłości lub są analogiczne do tych, mających miejsce obecnie. Dziecko ma możliwość grania siebie bądź swoich najbliższych, co pomaga mu lepiej zrozumieć, a także zweryfikować formy społeczne. Funkcjonowanie w grupie potrzebuje określenia własnego nastawienia do innych oraz usytuowania swojej roli w danej społeczności. W psychodramie dziecięcej grupa staje się miejscem do ćwiczenia zdolności odpowiedniego artykułowania oczekiwań, sygnalizowania przeróżnych zmian, natomiast w procesie komunikowania się organizuje warunki do ustalania norm oraz reguł. Psychodrama jest ukierunkowana na wypracowywanie pożądanых form w porozumiewaniu się. Ma także za zadanie wspierać i rozwijać umiejętności odczuwania oraz zachowania, które są przeważane podświadomymi konfliktami, jak również poprawiać zdolności w komunikowaniu, nawiązywaniu kontaktów [<http://www.szkolnictwo.pl>, dostęp: 5.03.2018].
- Arteterapia – odwołuje się przede wszystkim do wyobraźni dziecka. Zapewnia kontakt ze sztuką na poziomie twórcy, nie odbiorcy – poziomie emocjonalnym. Pozwala to dziecku po raz pierwszy w życiu osiągnąć sukces, jakim jest ukończenie dzieła. Muzykoterapia dzieli się na czynną oraz bierną. Wspiera rozwój zmysłu estetyki i kreatywność. Wyobraźnia tutaj nie ma granic, ogranicza ją jedynie rozsądek. Podczas terapii opartej na literaturze, muzyce, plastyce czy też zabawie wyzwalane są nieuświadomiane konflikty,

których dziecko nie umie nazywać, dlatego właśnie ich uplastycznianie czy umuzykalnianie pomaga jako forma eksploracji. W arteterapii wartość estetyczna jest drugoplanowa, podstawą jest proces twórczy [<http://www.szkolnictwo.pl>, dostęp: 5.03.2018].

- „Burza mózgów” to inna technika używana do pracy z grupą, aktywizuje ją i wyzwala jej potencjał twórczy. *Służy generowaniu niczym nieskrępowanych pomysłów na rozwiązanie określonego problemu, polega na rejestrowaniu (zapisywaniu) wszystkich pomysłów bez ich oceny, zwłaszcza ze strony prowadzącego. Propozycje płynące od grupy mogą więc być realne i nierealne, a nawet absurdalne. Nie decyduje bowiem ich jakość, lecz ilość wygenerowana w jak najkrótszym czasie. Z utworzonej w ten sposób listy grupa może wybrać pomysł najbardziej skuteczny lub najciekawszy czy oryginalny. Praca w małych grupach (3-, 5-osobowych) jest techniką stosowaną przy realizacji niektórych ćwiczeń lub gier. Daje ona szansę wypowiedzenia się każdemu, nawiązania i utrzymania kontaktu oraz zaangażowania się* [Jankowiak B., Soroko E., 2013, s. 23].

Techniki socjoterapeutyczne

- Dialog terapeutyczny – określona zakresem oraz celem relacja psychoterapeutyczna. Z góry zakłada nierówny udział partnerów, ponieważ terapeuta nie może wypowiadać swojego zdania na inne tematy niż zaburzenie dziecka. Prowadzący nie może podważać poglądów czy też stwierdzeń dziecka w kierunku swoich racji, co ma miejsce w codziennym porozumiewaniu się. Przedmiotem takiego dialogu terapeutycznego może być wyłączenie dziecko.
- Rysunek terapeutyczny – wyodrębnia się go z uwagi na jego rolę diagnostyczną. *Dziecko malując, czytając baśnie, miesza świat zewnętrzny z wewnętrznym, realizm z imaginacją. Wciela się w postaci z baśni, identyfikuje się z nimi, określając siebie i swoje doświadczenia* [Jankowiak B., Soroko E., 2013, s. 23].

Struktura zajęć socjoterapeutycznych

Zajęcia socjoterapeutyczne mają formę spotkań grupowych, składających się z właściwie dobranych gier, zabaw oraz ćwiczeń. Każde takie spotkanie ma cel szczegółowy, który podporządkowany jest celowi ogólnemu.

Pełen cykl spotkań oraz każde osobne zajęcia są pewną dynamiczną całością i składają się na nią określone etapy pracy z grupą. Pierwszym z etapów jest powstawanie grupy. Właśnie dlatego pierwsze spotkania skoncentrowane są na ćwiczeniach dających możliwość bliższego poznania się uczestników danej grupy. Są to propozycje, które nie wymagają głębszego otwierania się, ponadto nie podważają poglądów oraz wartości poszczególnych członków grupy.

Stosowanie w grupie wypracowanych zasad systematyzujących wydarzenia w tejże społeczności daje możliwość prowadzenia zajęć w taki sposób, aby można było zrealizować wcześniej założone cele. Pozwala także na powstrzymanie sytuacji trudnych oraz ich pozytywne rozwiązywanie. Jedną z metod działających na destruktywne zachowania uczestników danej grupy jest powoływanie się na przyjęte reguły wspólnych spotkań. *Do jasno określonych standardów zachowania, zwłaszcza w grupie dziecięcej i młodzieżowej, należy przede wszystkim:*

- *dbanie o bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne uczestników grupy w formie normy,*
- *zapewnienie, iż każda osoba ma prawo zostać wysłuchana,*
- *to, co się dzieje tutaj, pozostaje między nami,*
- *spotykamy się regularnie i przychodzimy na zajęcia punktualnie* [Jankowiak B., Soroko E., 2013, s. 23].

Podczas prowadzenia zajęć istnieje możliwość prezentowania norm mówiących o sposobie porozumiewania się, np. bezpośrednio zwracanie się do siebie; nieocenianie. Pozostałe reguły właściwego komunikowania się mogą zostać przekazane przez prowadzących drogą modelowania. Prowadzący sami przestrzegają zasad skutecznej komunikacji i dbają o to, aby uczestnicy zwracali się bezpośrednio do siebie oraz aby byli skupieni na własnych uczuciach, a także sami je wyrażali i wspierali innych.

Główny etap współpracy z grupą ma za zadanie realizację zaplanowanych wcześniej celów terapeutycznych, edukacyjnych oraz rozwojowych, które są istotą programu socjoterapeutycznego, opracowanego specjalnie dla potrzeb konkretnej grupy. Podczas pracy z grupą ostatni etap polega na przygotowaniu do ukończenia jej działania. Spotkania, a także wspólna aktywność czy też rosnący poziom zaufania prowadzą do zżycia się danej grupy, a niekiedy nawet powstawania silnych więzi. Sfinalizowanie pracy dla niejednego z członków grupy może być istotnym wydarzeniem, wywołującym silne emocje. Uczestnicy przeżywają jednocześnie satysfakcję ze wspólnych spotkań i żal

z uwagi na zbliżające się zakończenie zajęć, niekiedy nawet zagubienie i uczucie utracenia czegoś istotnego w swoim życiu.

Kończący się cykl wspólnych zajęć powinien dać uczestnikom wzrost pozytywnych uczuć oraz podsumowanie zdobytych umiejętności, a także wiedzę, jak można je wykorzystać w codziennym życiu. Bardzo istotne jest przekazanie sobie wzajemnie pozytywnych informacji zwrotnych, najlepiej w formie pisemnej, aby można było je dla siebie zachować, czy obdarowanie się wzajemnie drobnymi, najlepiej własnoręcznie przygotowanymi przez każdego podarunkami. Jest to poza tym czas na gromadzenie opinii grupy na temat cyklu zajęć, a także ich podsumowanie.

Działanie świetlic socjoterapeutycznych

Czas dzieciństwa oraz dojrzewania jest specyficzny z uwagi na ogromną dynamikę zmian rozwojowych. Profilaktyka przede wszystkim ma nie dopuszczać do nieprawidłowości w somatycznym oraz psychoruchowym rozwoju dziecka. Zwiększenie przejawów społecznej patologii u dzieci i młodzieży skutkuje wzrostem oczekiwań od szkoły odnośnie podejmowania coraz bardziej skomplikowanych działań zapobiegawczych.

Współczesna młodzież jest wyjątkowo obciążona mnóstwem treści podręcznikowych, a także ogromem informacji teleinformatycznych. Problemy uczniów nie kończą się wyłącznie na zdobywaniu wiedzy. Młodego człowieka *dotykają bardzo często problemy rodzinne czy konflikty z rówieśnikami. Wysoki wzrost wymagań i częste sytuacje stresogenne powodują u niego narastanie napięcia emocjonalnego, lęku, zachwiane poczucie bezpieczeństwa. Uczucie zagubienia i utrata pewności siebie zwiększają podatność na zachowania ryzykowne* [Roczny plan pracy świetlicy socjoterapeutycznej „Bajka”. Rok 2014. Program socjoterapeutyczno-profilaktyczny dla dzieci ze Świetlicy Socjoterapeutycznej „Bajka” w Sandomierzu].

Wycofanie, agresja czy nawet choroby to najczęściej spotykane następstwa obciążenia oraz frustracji. W odniesieniu do takich problemów bardzo istotnym obszarem funkcjonowania świetlicy, równoległe do procesu dydaktycznego, jest nie tylko wychowanie, ale także profilaktyka, pojmowana jako postępowanie pomagające w ochronie przed zagrożeniami.

Historia funkcjonowania świetlic środowiskowych w Polsce swój początek ma w czasach I wojny światowej. Pierwotnym celem świetlic było pokazywanie wychowankom, w jaki sposób mogą urzeczywistniać swoje potrzeby

oraz wartości, a także umożliwienie im ciągłego rozwijania swoich umiejętności i zainteresowań. Działalność omawianych placówek ukierunkowana była przede wszystkim na wspieranie dzieci oraz młodzieży zdemoralizowanej czy też ubogiej.

Z biegiem czasu wyłaniały się różnorodne problemy, mające związek z trudnościami podczas realizacji wyznaczonych celów. Niektóre z nich są aktualne także dziś. Nieodpowiednie warunki lokalowe, gdzie odbywają się zajęcia, brak finansów na właściwe prowadzenie placówek, a także zbyt mała liczba wychowawców.

Celem świetlic socjoterapeutycznych jest zapewnienie dzieciom odpowiednich warunków do rozwoju, a także integracji w sferach: duchowej, psychicznej i fizycznej. Placówki te to odpowiednie miejsca do nauki, zabawy, a także wypoczynku z jednoczesną realizacją programu socjoterapeutycznego.

Pracownicy świetlicy socjoterapeutycznej starają się zagwarantować swoim podopiecznym między innymi:

- przebywanie w pogodnym, życzliwym, pełnym wartości oraz ułożonym środowisku;
- wspomaganie w nauce;
- zminimalizowanie niebezpieczeństwa narkomanii oraz alkoholizmu;
- organizowanie czasu wolnego;
- prostowanie urazów psychicznych; organizowanie imprez okolicznościowych i integracyjnych;
- wspomaganie rozwijania zainteresowań; wypracowywanie umiejętności w nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich.

Cele placówek realizuje się poprzez prowadzenie zajęć:

- dydaktycznych, w formie pomocy w odrabianiu prac domowych, jak również nadrabianie zaległości szkolnych, czy też dyktanda ortograficzne, doskonalenie czytania itp.;
- psychoedukacyjnych, między innymi poprzez promowanie zdrowego stylu życia;
- integracyjnych, mających związek z kształtowaniem relacji oraz postaw społecznych;
- artystycznych, w postaci wykonywania prac plastycznych oraz innych prac manualnych;

- relaksacyjno-sportowych, w formie gier i zabaw sportowych, gimnastyki, turniejów sprawnościowych;
- muzyczno-tanecznych;
- kulturalno-rozrywkowych i wycieczek;
- praktycznych, poprzez zajęcia kulinarne czy porządkowe;
- rozwijających umiejętności manualne, w postaci zabaw konstrukcyjnych, układanek, wycinanie, modelowanie plasteliny itp.;
- wzbogacających posiadane wiadomości, zaspokajających ciekawość świata (czytanie książek, rozmowy i pogadanki z dziećmi, gry dydaktyczne i edukacyjne, zabawy tematyczne, filmy o tematyce geograficznej i przyrodniczej);
- kształtujących umiejętności wykorzystania zdobytej wiedzy (konkursy, rozwiązywanie krzyżówek, zagadek, gry dydaktyczne, quizy, rebusy);
- rozwijających pamięć i koncentrację uwagi; wzbogacające ekspresję twórczą; kształtujące ekspresję ruchową (np. zabawy ruchowe przy muzyce);
- socjoterapeutycznych, mających na celu rozwój umiejętności psychospołecznych oraz korygowanie negatywnych postaw [<http://www.bialystok2.caritas.pl>, dostęp: 18.03.2017].

W świetlicach pod opieką wychowawców przebywają dzieci pochodzące z rodzin patologicznych, ubogich oraz dysfunkcyjnych, z rodzin z problemem alkoholowym i rodzin niepełnych, gdzie występuje przemoc. Rodzice bardzo często są niezdolni do właściwego wychowywania swoich dzieci, ponieważ naruszone zostały odpowiednie relacje pomiędzy członkami rodziny. Taka sytuacja rodzinna powoduje, że dzieci są wystawione na ogrom doświadczeń traumatycznych.

Współczesny świat stawia przed młodymi ludźmi bardzo wysokie wymagania. Ważne jest więc odpowiednie przygotowanie dzieci i młodzieży do dorosłego życia. Świetlica środowiskowa ma na celu wspieranie rodzin w przygotowywaniu podopiecznych do życia, kształtowanie właściwych postaw społecznych poprzez objęcie ich opieką i wsparciem w czasie wolnym od zajęć szkolnych, a także prowadzenie zajęć edukacyjnych czy profilaktycznych. Istotność powyższej tematyki była inspiracją szerszego zainteresowania się właśnie tym tematem.

Przedmiot i cel badań odnosił się do zmian zachowań i postaw dziecka będących efektem oddziaływań socjoterapeutycznych. Problemem głównym

było określenie, w jaki sposób stosowane metody i techniki wpływają na zmianę zachowań dzieci. Poszukiwano odpowiedzi na poniższe pytania badawcze:

1. Jak zmieniają się zachowania dziecka w relacjach z osobami dorosłymi?
2. Jak zmieniają się zachowania dziecka w relacjach z rówieśnikami?
3. Jak zmieniają się zachowania dziecka w zakresie wykonywania zadań?
4. Jak zmieniają się zachowania dziecka w zakresie ustosunkowania do siebie samego?

Jako metodą badawczą wykorzystano obserwację dzieci uczęszczających do świetlicy socjoterapeutycznej. Dzięki temu otrzymano informacje o wpływie świetlicy socjoterapeutycznej na rozwój dzieci. Drugą metodą, jaka została wykorzystana, było studium przypadku. Do realizacji badania wykorzystano arkusz obserwacji dziecka uczestniczącego w zajęciach w świetlicy socjoterapeutycznej.

Badanie zostało przeprowadzone w świetlicy socjoterapeutycznej, która jest instytucją wsparcia dziennego. Uczęszczają do niej dzieci w wieku szkolnym, mieszkające na terenie Miasta Siedlce, które pochodzą z rodzin ubogich, zaniedbanych edukacyjnie, a także zagrożonych społecznym wykluczeniem, między innymi z powodu alkoholizmu.

Podopieczni są kierowani do placówki przez pedagogów szkolnych, pracowników MOPR w Siedlcach, poradnię psychologiczno-pedagogiczną, a także kuratorów sądowych czy też rodziców.

Dziećmi opiekuje się odpowiednio wykwalifikowana kadra. Zajęcia w świetlicy, prowadzone przez specjalistów, przede wszystkim skupiają się na zapewnieniu opieki wychowawczej, zniwelowaniu braków edukacyjnych, a także na zapewnieniu pomocy w nauce, na kształtowaniu właściwych postaw społecznych, rozwijaniu zainteresowań i zdolności manualnych, jak również na wyrabianiu wrażliwości estetycznej.

Najbardziej istotnym punktem w funkcjonowaniu świetlicy jest odrabianie lekcji oraz codzienna nauka. Pomaga to dzieciom w wyrównaniu braków edukacyjnych, przez co mają dużo większe szanse na powodzenia w szkole.

W świetlicy jest również czas na zabawę. Dzieci mogą korzystać z wielu interesujących gier oraz zabaw edukacyjnych. Jeśli tylko pogoda dopisuje, możliwe są także zabawy na świeżym powietrzu. Wychowankowie biorą ponadto udział w działaniach kulturalnych (teatrzyki, wycieczki, akademie oraz różne przedstawienia okolicznościowe). Poprzez organizowane w świetlicy zajęcia

plastyczne dzieci mogą rozwijać się artystycznie. Zajęcia z psychologiem oraz socjoterapeutą niosą pomoc w pracy nad umiejętnościami społecznymi. Podopiecznych świetlicy swoją wiedzą wspiera również logopeda, który pomaga korygować wszelkie wady wymowy.

W badaniu wzięło udział 10 dzieci w wieku szkolnym, w różnym przedziale wiekowym. Przeprowadzono je na podstawie arkusza obserwacji autorstwa B. Bocian-Waszkiewicz. Odbyły się 3 obserwacje. Dokonano porównania wyników obserwacji.

Postępy badanych dzieci uczęszczających do świetlicy socjoterapeutycznej

Celem przeprowadzonego badania było określenie wpływu uczęszczania na zajęcia do świetlicy socjoterapeutycznej na rozwój badanych dzieci. Diagnostyka obejmowała 21 umiejętności, które pogrupowane zostały w cztery obszary. Wszystkie oceny przeprowadzono na podstawie obserwacji. Obserwacja obejmowała zakres zachowania dziecka w relacjach z dorosłymi, z rówieśnikami, zachowania w zakresie wykonywania zadań oraz w sferze ustosunkowania do siebie samego.

Pierwsze badanie przeprowadzono we wrześniu. Analizując szczegółowo wyniki, można zauważyć, jak duże trudności mieli badani we wszystkich branych po uwagę obszarach. Najwyższą notą, jaką można było uzyskać, w przypadku kategorii obejmującej relacje dziecka z dorosłymi, było 20 punktów. Badani otrzymali najwyżej 17 punktów, co jest bardzo dobrym wynikiem, jednak zdarzały się nawet noty jednocyfrowe. Najniższa punktacja odnotowana w badaniu w tej kategorii wyniosła 3 punkty. Nie jest to wcale wynik odosobniony, ponieważ na dziesięciuro ankietowanych dwoje uzyskało jedynie 4 punkty. Zatem, jak można wnioskować na podstawie przeprowadzonej pierwszej obserwacji, dzieci miały duży problem z komunikowaniem się z dorosłymi, a także zauważono trudności ze zgłaszaniem im swoich potrzeb, wyrażaniem emocji w stosunku do nich oraz korzystaniem z ich wsparcia. Badani nie potrafili się odnosić do zakazów i nakazów stawianych im przez opiekunów.

W przypadku obserwacji zachowań dziecka w relacjach z rówieśnikami maksimum punktów wynosiło 28. I tu, podobnie jak w pierwszej kategorii, najwyższy wynik to 17 punktów. Mimo iż nie jest to nota rewelacyjna, należy zauważyć, że pojawiła się trzykrotnie w tabeli. Najniższą wartością w tej kategorii były 2 punkty. Tylko dwoje badanych uzyskało wynik poniżej dziesięciu. Dokonując bliższej analizy, można zauważyć, że największe trudności miały

dzieci ze zgłaszaniem swoich potrzeb rówieśnikom i uwzględnianiem ich ocze-kiwań, ponieważ żadne z badanych dzieci nie uzyskało wyniku powyżej dwóch punktów. Jeżeli chodzi o podkategorię z najwyższą oceną, to należy wskazać sposób komunikowania się z rówieśnikami, gdyż tu pojawiły się nawet oceny 3-punktowe.

Przypatrując się kategorii ujmującej zachowanie dziecka w zakresie wykonywania zadań, na wstępie należy zaznaczyć, iż badany maksymalnie mógł uzyskać 16 punktów. Na pierwszej pozycji, z sumą 12 punktów, plasowało się dziecko jedno dziecko, które także w poprzednich badaniach znajdowało się w czołówce. Najślabszym natomiast wynikiem były 2 punkty, które zdobyło również jedno dziecko. Jeżeli mowa o poszczególnych podkategoriach, to zauważalny problem wystąpił u badanych z pokonywaniem trudności podczas wykonywania zadań. Sześcioro obserwowanych tę kategorię zakończyło z wynikiem jednocyfrowym, pozostała czwórka to dziesiątki i noty powyżej dziesięciu. Można zauważyć, że wykonywanie zadań i podejmowanie działań w zakresie tego zagadnienia to rodzaj wyzwania dla dzieci, dodatkowo obciążonych nie lada trudnościami.

Poddając analizie ostatnią kategorię badania, rozpatruje się zachowania dziecka w zakresie ustosunkowania do siebie samego. Badany miał możliwość uzyskania 20 punktów. Najwyższym wynikiem było 13 punktów, najniższym – 5. Podkategorią, w której przyznano badanym najmniej punktów, była bliskość wobec innych (trwanie w bardziej zażytych związkach z dorosłymi bądź z rówieśnikami). Pokazuje to skalę problemu, jakim jest niemożność budowania relacji przez dzieci z badanej grupy.

Podsumowując całe pierwsze badanie, można zauważyć, jak duża jest różnica pomiędzy najwyższym a najniższym wynikiem uzyskanym przez dzieci. Całość obejmowała cztery główne obszary, podzielone dodatkowo na kategorie podrzędne. 84 punkty to maksymalny, teoretyczny wynik, z jakim można było ukończyć badanie. W praktyce jednak sytuacja wyglądała następująco: nota najwyższa to 57 punktów. Najślabszy wynik to tylko 14 punktów. Należy zaznaczyć, iż był to jedyny wynik poniżej dwudziestu. Ponadto pojawiło się trzy noty czterdziestopunktowe i trzy powyżej czterdziestu. Przekładając te liczby na obraz procentowy, należy zaznaczyć, że dziewięcioro ankietowanych uzyskało wyniki poniżej pięćdziesięciu procent (ewentualnie nieznacznie wyższe).

W drugiej obserwacji wykorzystano to samo narzędzie badawcze. Rozpatrując kategorię zachowania dziecka w relacjach z osobami dorosłymi,

można już zauważyć nieznaczną poprawę w stosunku do miesiąca poprzedniego. Tak samo jak miesiąc wcześniej, maksymalną notą możliwą do uzyskania przez każdego z badanych było 20 punktów. Najniższym wynikiem zdobytym w drugim badaniu było 7 punktów (zaledwie miesiąc wcześniej minimalny wynik wyniósł 3 punkty, co ciekawe, dziecko, które bardzo słabo wypadło w pierwszym badaniu w tej kategorii, teraz nie znajdowało się już na ostatniej pozycji). Troje spośród badanych otrzymało punkty poniżej dziesięciu. Wynikiem najwyższym było 19 punktów. Najgorzej dzieci radziły sobie w sposobie wyrażania swoich emocji (pozytywnych i negatywnych) w obecności lub wobec osób dorosłych, a najlepiej w sposobie komunikowania się z osobami dorosłymi.

Jeżeli chodzi o zachowania dziecka w relacjach z rówieśnikami (ja – rówieśnicy), to rzecz wygląda następująco: najniższy wynik – 5 punktów, najwyższy zaś – 21. Całość tej kategorii oceniana była na 28 punktów. Jak da się zauważyć, w tej sferze również nastąpiła poprawa, gdyż poprzednie badanie zakończyło się wynikami: max. 17 i min. 2. Żadne z dzieci nie uzyskało wyniku niższego niż na poprzednim badaniu, wręcz przeciwnie, nastąpiła znaczna poprawa. Mamy tu do czynienia z jedną wyłącznie oceną poniżej dziesięciu. Sześć wyników to noty powyżej piętnastu.

W kategorii zachowań dziecka w zakresie wykonywania zadań (ja – zadanie), podobnie jak we wrześniowym badaniu, maksymalna nota możliwa do osiągnięcia przez ankietowanych to 16 punktów. Najwyższy wynik – 13 punktów. Najniższy – 4 punkty. Zestawiając te punkty z osiągnięciami wrześniowymi, widać poprawę, ponieważ dwa miesiące wcześniej wyniki przedstawiały się inaczej. W listopadzie zaobserwowano jedynie dwie noty poniżej dziesięciu, ponadto pojawiły się cztery dziesiątki i cztery wyniki powyżej dziesięciu. Biorąc pod uwagę, iż maksimum możliwe do osiągnięcia wynosiło 16 punktów, jest to wynik co najmniej zadowolający. W kwestii poszczególnych podkategorii, to najłatwiej przychodzi dzieciom podejmowanie się zadań, a najtrudniej jest uporać się im z kreatywnością, spontanicznością i samodzielnością.

Zachowania dziecka w zakresie ustosunkowania do siebie samego (ja – ja) to ostatnia z kategorii brana pod uwagę we wszystkich trzech badaniach. Zauważono następujące wyniki: najwięcej punktów – 15, a najmniej – 8. Porównując te noty z poprzednimi, widać poprawę, gdyż najniższym wynikiem w pierwszej obserwacji było 5 punktów, najwyższym zaś 13. W listopadzie odnotowano dwa wyniki poniżej dziesięciu, reszta jest w większości powyżej jedenastu. Jak widać, żadne z dzieci zbliżyło się do dwudziestki.

Poddając całościowej ocenie drugie badanie, zauważalna jest rozbieżność maksymalnej i minimalnej noty otrzymanej przez dzieci. Najwyższy wynik to 67 punktów, a najniższy 27. Należy wspomnieć, iż jest to jedyny wynik poniżej trzydziestu punktów. Odnotowano natomiast sześć ocen powyżej pięćdziesięciu. W stosunku do września jest to znacząca poprawa, ponieważ w pierwszym badaniu odnotowano tylko jeden wynik wyższy niż pięćdziesiąt, była to ponadto nota maksymalna. Jak widać, wystarczył krótki okres, by można było zauważyć pierwsze pozytywne zmiany zachodzące wśród badanych dzieci w świetlicy.

Trzecia, a zarazem ostatnia obserwacja odbyła się w lutym. Tak jak w dwóch poprzednich, skorzystano z tej samej metody badawczej. W pierwszej kolejności analizowano znowu zachowania dziecka w relacjach z osobami dorosłymi. Jak poprzednio, maksimum możliwe do osiągnięcia wynosiło 20 punktów. Najbliżej tego wyniku znalazło się dziecko, które uzyskało 19 punktów. Najślabszy wynik – po 10 punktów – uzyskało dwoje dzieci. Jest to znaczna poprawa w stosunku do miesięcy poprzednich. Dodatkowo, analizując poszczególne podkategorie, można zauważyć, że żadne z obserwowanych dzieci nie uzyskało zera, co oznacza, iż nie ma takiej sytuacji, w której dziecko wykazywałoby zachowania negatywne.

Kolejna kategoria poddawana ocenie to zachowania dziecka w relacjach z rówieśnikami. Najwyższa uzyskana ocena wynosiła 28 punktów. Najbliżej tego wyniku znalazło się troje dzieci. Najniższym wynikiem było 10 punktów. Ponadto zaobserwować można, iż pięćdziesiąt procent badanych otrzymało wyniki wyższe niż dwadzieścia punktów. Jak w poprzedniej kategorii, nie zaobserwowano negatywnych zachowań dzieci wobec analizowanych sytuacji. Zauważalny jest wzrost umiejętności dzieci w zakresie komunikacji z innymi, współpracy czy zabawie.

Trzecią analizowaną kategorią były zachowania dziecka w zakresie wykonywania zadań. Można było uzyskać 16 punktów. Trójka badanych otrzymała po 14 punktów. Najgorzej w trzeciej turze obserwacji w tej kategorii wypadło troje dzieci, uzyskując po 7 punktów. Trzecia tura obserwacji pokazuje poprawę w zakresie zadaniowości, ponieważ otrzymano tu jedynie dwie noty poniżej dziesięciu. Zadowolającym jest fakt, że nota najwyższa, zbliżona do maksymalnej, pojawiła się aż trzy razy. Nie zauważono natomiast, by którekolwiek z badanych reprezentowało negatywny stosunek do analizowanego zagadnienia, ponadto niski stopień opanowania właściwego zachowania pojawił się tylko dwukrotnie w tej kategorii.

W przypadku zachowania dziecka w zakresie ustosunkowania do siebie samego (ja – ja) wyniki można przedstawić następująco: maksymalna liczba punktów możliwa do uzyskania to 20. Najbliżej celu znalazło się ponownie troje dzieci z sumą 17 punktów. Poprzednio najwyższym odnotowanym wynikiem było 15 punktów. Najslabiej wypadło dziecko z 11 punktami (poprzednio to samo dziecko – 8 punktów). Nie zauważono not poniżej dziesięciu, co oznacza, że wszyscy badani przekroczyli barierę pięćdziesięciu procent. Ponadto, po przeanalizowaniu poszczególnych podkategorii, zauważa się, że najniższą oceną cząstkową było 2, czyli przeciętny stopień opanowania właściwego zachowania. Jak widać, dzieci coraz lepiej radzą sobie z samoświadomością, emocjami czy stosunkiem do własnego ciała, np. z higieną.

Chcąc podsumować całą trzecią turę obserwacji, należy zwrócić uwagę na szerokie spektrum analizowanych zagadnień. Stąd na 84 możliwe do zdobycia punkty najlepiej wypadło dziecko, które uzyskało ich 72. Najniżej niezmiennie plasowało się dziecko z wynikiem 38 punktów. Aż pięć ocen to noty powyżej sześćdziesięciu, a trzy powyżej pięćdziesięciu. Zestawiając te wyniki z poprzednimi badaniami widać, jak duży postęp poczynili wychowankowie świetlicy. Każde z dzieci uczęszczających do świetlicy osiągnęło ogromny postęp w każdej z badanych kategorii i sferze życia. Zarówno te dzieci, które na początku funkcjonowały w sposób umiarkowany, jak i te słabo sobie radzące z przedstawionymi zagadnieniami, pozytywnie zareagowały na terapię prowadzą w świetlicy. Przyniosło to zamierzony skutek i pokazało, jak ważną rolę pełnią takie ośrodki w życiu młodych ludzi do nich uczęszczających.

Jedną z metod zastosowanych w realizacji badań było studium przypadku. Dokonano analizy trzech studiów przypadku. Zgromadzony materiał jednego studium zaprezentowano w dalszej części artykułu, aby pokazać, jakie znaczenie miały działania świetlicy socjoterapeutycznej w funkcjonowaniu dziecka.

Magdalena (Dziecko H), uczennica klasy IV Szkoły Podstawowej w Siedlcach

Magda wychowuje się w rodzinie niepełnej. Matka, Anna lat 40, nie pracuje, nie jest zarejestrowana w PUP, wykształcenie podstawowe, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Ojciec nieznan, niewskazany w akcie urodzenia dziecka.

Magda urodziła się o czasie, jednak dostała 7 pkt w skali Apgar ze względu na zasinienie ciała. Dzieciństwo spędziła w domu, nie uczęszczała do przedszkola. Magda ma troje rodzeństwa:

Katarzyna – najstarsza z rodzeństwa, urodziła się z zespołem wad wrodzonych. Obciążona kardiologicznie oraz oddechowo, upośledzona umysłowo w stopniu znacznym. Zmarła w wieku 13 lat (wiosna 2015 r.). Wiele przesłanek wskazywało na to, że Katarzyna urodziła się ze związku kazirodczego Anny z bratem Piotrem.

Tomasz – l. 14, obecnie uczeń Szkoły Podstawowej nr 3 w Siedlcach. W Szkole Podstawowej nr 6 w pierwszych klasach, drugoroczny, uczył się źle i bardzo często wagarował. W stosunku do swojego rodzeństwa jest bardzo agresywny. Często bez żadnego celu „włóczy” się po ulicach bądź galerii handlowej. Utrzymuje kontakt ze starszymi kolegami, którzy mają już niejedno na sumieniu.

Arek – l. 6, uczeń pierwszej klasy Szkoły Podstawowej nr 6. Bardzo mało mówi, rozumie oraz spełnia proste polecenia.

Rodzina zamieszkuje w domu wraz z bratem pani Anny, Piotrem, który nie ma stałego zatrudnienia, czasem podejmuje się prac dorywczych. Piotr ma 45 lat, wykształcenie podstawowe.

Magdalena obecnie uczęszcza do VI klasy, jednak opuszcza dużo zajęć, odpowiednio zmotywowana otrzymuje dobre oceny. Niechęć do uczęszczania do szkoły wynika z negatywnego stosunku nauczycieli do jej rodziny (złej opinii o bracie Tomku). Magdalena jest niedowartościowana, małomówna, zakompleksiona i wycofana. Nie utrzymuje kontaktu z rówieśnikami. Jest opiekunką swojego młodszego rodzeństwa.

W domu, jak dzieci były małe, do wujka Piotra, który jest bratem Anny, mówiły „tato”, a Arek i Tomek w dalszym ciągu tak się do niego zwracają. Piotr prowadzi dom – gotuje, załatwia także różne sprawy urzędowe.

Rodzina utrzymuje się z różnych zasiłków rodzinnych, alimentów wypłacanych z funduszu alimentacyjnego, zasiłków pielęgnacyjnych, dodatków z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego w domu, z zasiłków z MOPR i dodatku dla rodzin w ramach programu 500+.

Warunki mieszkaniowe: mieszkanie socjalne otrzymane od Urzędu Miasta Siedlce, za które są duże zaległości we wszelkich opłatach. W mieszkaniu są 2 pokoje, kuchnia, łazienka, w całości około 70 m². Lokal znajduje się na drugim piętrze. Pokoje są umeblowane (łóżka, regał, szafy). Kuchnia wyposażona

w kuchenkę gazową, lodówkę, stół na 4 osoby, regał kuchenny. W łazience znajduje się miejsce na wannę bądź prysznic – rodzinie nie jest to potrzebne, więc nie zabiegają o to. Mieszkanie znajduje się w starej, nieocieplonej kamienicy, a ogrzewanie to centralne z pieca węglowego. W domu zawsze panuje bałagan.

Analizując wrześnieowe badanie dziecka, można zauważyć, że nieco słabiej radziło sobie z wyrażaniem emocji, z korzystaniem ze wsparcia osób dorosłych oraz ze stosunkiem do zakazów i nakazów i w tych wskaźnikach dziecko otrzymało po 1 punkcie. Obserwacja druga pokazała poprawę w korzystaniu ze wsparcia osób dorosłych, jak również w stosunku do zakazów i nakazów. Analiza ostatniej obserwacji przekonuje o poprawie wszystkich zachowań. Widać, że dziewczynka dobrze czuje się w świetlicy.

Podczas obserwacji zachowań dziecka w relacjach z rówieśnikami łączna liczba punktów w pierwszej obserwacji wyniosła 7. Najniższa ocena w tej kategorii to 1. Trudności sprawiało zgłaszanie swoich potrzeb rówieśnikom i uwzględnianiem ich oczekiwań, zachowania w sytuacjach zabawowych oraz konfliktowych, a także zachowania w sytuacjach potencjalnej rywalizacji. Oceny 1-punktowe Magdalena otrzymała za sposób komunikowania się z rówieśnikami, dostosowanie się do innych i współpracę z rówieśnikami. W obserwacji listopadowej widać poprawę w sferze dostosowania się do grupy oraz współpracy z rówieśnikami, w tych wskaźnikach dziewczynka otrzymała po 3 punkty. Wyniki poprawiły się również w zachowaniach w sytuacjach zabawowych oraz konfliktowych. Suma punktów w tej obserwacji wyniosła 17. Trzecia obserwacja pozwoliła zaobserwować poprawę zachowania w zgłaszaniu swoich potrzeb rówieśnikom i uwzględnianiem ich oczekiwań, jak również w zachowaniach w sytuacjach potencjalnej rywalizacji.

Analizując tabele radzenia sobie z zadaniami, można dostrzec, że dziewczynka nieco gorzej radzi sobie z podejmowaniem się zadań oraz pokonywaniem trudności podczas wykonywania zadań, trochę lepiej wygląda sytuacja z organizacją działań w kolejnych etapach pracy, a także z elastycznością w podejmowaniu działań podczas wykonywania zadania. Patrząc na wyniki obserwacji drugiej, widać postępy w podejmowaniu się zadań oraz pokonywaniu trudności przy wykonywaniu zadań. W lutym progres został zauważony jedynie w kwestii podejmowania zadań.

Analizując kategorię zachowania dziecka w zakresie ustosunkowania do siebie samego, widać, że Magdalena najgorzej radzi sobie z samoświadomością oraz bliskością wobec innych, za co otrzymała po 2 punkty. Z kolei na 3 punkty oceniona została w zakresie przekazywania informacji o sobie,

empatii i autodestrukcji. W drugiej obserwacji zanotowano poprawę zachowań. W ostatniej obserwacji poprawiło się przekazywanie informacji o sobie, co było spowodowane tym, iż dziewczynka otworzyła się na współpracę oraz pojawiły się zachowania empatyczne.

Plan pracy nad rozwojem dziecka w najbliższym czasie: wychowawcy pracujący w świetlicy szczególnie motywować będą dziecko do uczęszczania na zajęcia. Wskazane jest tworzenie atmosfery sprzyjającej akceptacji dziecka. Poprzez wskazywanie mocnych stron dziewczynki należy dowartościowywać dziecko. Dużo pracy wymaga również nauka określenia własnych stanów emocjonalnych przez dziewczynkę.

Zakończenie

Problematyka omówiona w artykule jest niezwykle aktualna. Świetlica socjoterapeutyczna zapewnia dzieciom pomoc w poprawie ocen w szkole, a dzięki temu są one bardziej pewne siebie, lepiej funkcjonują w środowisku szkolnym, mają lepsze relacje z rówieśnikami. Placówki te również gwarantują opiekę, bezpieczeństwo, wsparcie w sytuacjach trudnych, zajęcia specjalistyczne, a także miłe i ciekawe spędzanie wolnego czasu. Zgromadzony materiał badawczy pozwolił odpowiedzieć na postawione problemy badawcze. Z badań wynika, iż praca specjalistów w świetlicy przyczynia się do znaczących zmian zachodzących w zachowaniach dzieci. Dotyczy to wszystkich badanych obszarów. Dzieci poczyniły postępy w relacjach z dorosłymi, stały się bardziej otwarte, zaczęły zwracać się o pomoc, zgłaszać swoje potrzeby, zmienił się także ich stosunek do nakazów i zakazów. W stosunku do rówieśników nauczyły się dostosowywać do grupy, współpracować, współdziałać, poprawiły się relacje w grupie. Da się również zauważyć, że zmienił się stosunek dzieci do wykonywanych zadań. Chętniej podejmują się działań, wykazują dużą kreatywność, pokonują trudności, a zadania wykonują od początku do końca. Zauważalna zmiana zaszła też w stosunku do samych siebie, a mianowicie: dzieci umieją nazywać własne potrzeby, mówić o sobie i swoich problemach, co jest bardzo istotne w zajęciach socjoterapeutycznych. Dbają również o siebie i swoje zdrowie.

Aby zaspokoić potrzeby rozwojowe oraz różnorodne zainteresowania wychowanków, w swojej pracy wychowawca powinien stosować bardzo bogaty zestaw różnorodnych form pracy pod względem zarówno treści, jak również sposobu organizowania.

Najczęściej stosuje się takie metody pracy, jak: zabawy, muzykoterapia, arteterapia, burza mózgów, drama. Dzieci uwielbiają rysować, malować, bawić się, odgrywać teatr.

Świetlice socjoterapeutyczne są jak najbardziej niezbędne i należy robić wszystko, aby cały czas działały i mogły pomagać tym, którzy tej pomocy naprawdę potrzebują.

Rekomendacje dla świetlicy socjoterapeutycznej

Zróżnicowana oferta zajęć w świetlicy socjoterapeutycznej w pełni zaspakaja potrzeby dzieci do niej uczęszczającej. Metody i formy pracy dostosowane są do wieku, możliwości i problemów, z jakimi zmagają się uczestnicy zajęć. Godziny zajęć świetlicowych są skoordynowane z planem lekcji uczestników. Ze względu na dużą ilość chętnych dzieci wskazane jest poszerzenie oferty, zatrudnienie trzeciego wychowawcy i psychologa na stałe. Również należałoby pozyskać większą ilość komputerów, aby każde dziecko mogło korzystać samodzielnie ze stanowiska informatycznego.

Bibliografia i netografia

- Bocian-Waszkiewicz E., *Socjoterapia jako metoda pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, „Student Niepełnosprawny. Szkice i Rozprawy”, z. 16(9), 2016.
- Brzeziński J., *Elementy metodologii badań psychologicznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1984.
- Deptuła M. (red.), *Diagnostyka pedagogiczna i profilaktyka w szkole i środowisku lokalnym*, Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2004.
- Dutkiewicz W., *Podstawy metodologii badań do pracy magisterskiej i licencjackiej z pedagogiki*, Wydawnictwo Stachurski, Kielce 2000.
- Furl E., *Teatr w przedszkolu i świetlicy: od pierwszego pomysłu do przedstawienia*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2004.
- Gajewska G., *Teoretyczno-metodyczne podstawy pracy opiekuńczo-wychowawczej w świetlicy: scenariusze zajęć wychowawczych*, PEKW Gaja, Zielona Góra 2005.
- Jankowiak B., Soroko E., *Socjoterapia jako forma pomocy psychopedagogicznej*, [w:] *Socjoterapia jako forma pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Teoria i praktyka*, red. B. Jankowiak, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2013.
- Kratochvil S., *Podstawy psychoterapii*, Zysk i S-ka, Poznań 2003.

- Łobocki M., *Metody badań pedagogicznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1982.
- Metody i techniki stosowane w socjoterapii*, <http://www.szkolnictwo.pl> [dostęp: 5.03.2018].
- Nowak S., *Metodologia badań socjologicznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1970.
- Pietkiewicz M., *Świetlica szkolna szansą do wykorzystania*, WSiP, Warszawa 1988.
- Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1995.
- Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1977.
- Prokosz M., *Warsztat pracy wychowawcy świetlicy: poradnik metodyczny*, Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław 2008.
- Pużyński S. (red.), *Leksykon psychiatrii*, Warszawa 1993.
- Reber A.S., Reber E.S., *Słownik psychologii*, Scholar, Warszawa 2000.
- Rosiński M., *Organizacja pracy opiekuńczo-wychowawczej w świetlicach*, Zachodniopomorskie Centrum Edukacji, Szczecin 1997.
- Sawicka K. (red.), *Socjoterapia*, Wydawnictwo Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1998.
- Sobol E. (red.), *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1995.
- Szewczuk W., *Słownik psychologiczny, Wiedza Powszechna*, Warszawa 1979.
- Świetlice socjoterapeutyczne*, <http://www.bialystok2.caritas.pl> [dostęp: 18.03.2017].
- Roczny plan pracy świetlicy socjoterapeutycznej „Bajka”. Rok 2014. Program socjoterapeutyczno-profilaktyczny dla dzieci ze Świetlicy Socjoterapeutycznej „Bajka” w Sandomierzu.